

FACTORS CHARACTERIZING SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN AZERBAIJAN

Aliiev Sddraddin Malik

Summary

Successful social and economic development of the regions, sustainable economic growth, protection of economic stability, concrete social policy aimed at the social protection of the population, pension reforms, further reduction of the poverty level, creation of new jobs, improvement of the welfare of the population, carried out under the leadership of the President of the Republic of Azerbaijan Ilham Aliyev Many studies have been carried out on social dissemination and reforms in the social field.

Rəyçi: t.ü.f.d.Azər Cəlilov

Sosial fənlər kafedrasının 25 iyun 2022-ci il tarixli iclasın 15 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 04 iyul 2022-ci il

UOT: 1(091).

ORTA ƏSR SİYASİ FİKRİNDƏ QƏRBİ AVROPA MÜTƏFƏKKİRLƏRİNİN ROLU

Yusibova Günel Yalçın qızı

Gəncə Dövlət Universiteti

Forget379@gmail.com

Xülasə: *Bu məqalədə orta əsrlər siyasi fikrində Qərbi Avropa mütəfəkkirlərinin siyasət, hakimiyyət, dövlət haqqında və digər siyasi-hüquqi fikirləri öz əksini tapmışdır. Orta əsrlərdə Avropanın fəlsəfi və sosial-siyasi fikrində sxolastikanın hökmran mövqe tutması, bu dövr mütəfəkkirlərinin siyasi ideyalarına da öz təsirini göstərmişdir. Bunun nəticəsində dövrün əsas ideyası olan –dövlət hakimiyyətinin kilsə hakimiyyətinə tabeliyi ideyası meydana gəlmişdir. Bu dövr həmçinin feodalizmə və kilsəyə qarşı müxalifətdə duran, onu tənqid edən siyasi-hüquqi ideologiyanın yeganə forması olan bidətçilər hərəkətinin yaranması ilə xarakterizə olunur.*

Açar sözlər: orta əsr, feodalizm, din, kilsə, sxolastika

Ключевые слова: средневековый, феодализм, религия, храм, схоластика

Key words: medieval, feudalism, religion, the church, scholasticism

Orta əsrlərin ilk dövründə Qərbi Avropa ölkələrində tədricən təbəqələşməyə əsaslanan silki-feodal quruluşu təşəkkül tapmağa başladı. Qərbi Avropanın feodal cəmiyyətində katolik kilsəsi xüsusi yer tuturdu, eyni zamanda feodal dağınıqlığı dövründə katolik dini Qərbi Avropa dünyasını birləşdirən yeganə qüvvə idi. İqtisadi və siyasi qüdrətə malik olan kilsə orta əsrlər cəmiyyətinin ideologiyasında hakim rol oynayırdı. Katolik kilsəsi özünün iqtisadi, siyasi qüdrətinə və ideoloji hökmranlığına əsaslanaraq feodalların aristokratik hissəsini özünə tabe etməyə cəhd göstərirdi.

Dinin və kilsənin ideoloji hökmranlığı ona gətirib çıxardı ki, Qərbi Avropa feodal cəmiyyətinin siyasi-hüquqi ideologiyasının başlıca istiqamətlərinə dini don geydirildi. Kilsə xadimləri arasında teokratik nəzəriyyə geniş şöhrət qazanmışdı. Teokratik nəzəriyyə başda

Roma papası olmaqla, dünya hökmranlığına cəhd edən katolik dini təşkilatının mənafeyini ifadə edirdi².

XI əsrdə Qərbi Avropanın ictimai həyatını səciyyələndirən cəhətlərdən biri bunnan ibarətdir ki, həmin dövrdən etibarən burada kilsənin hakimiyyəti xeyli gücləndi. Kilsə başçısı sayılan papa yalnız yüksək dini rütbəyə malik olan kardinallar tərəfindən seçilməyə başladı. Kilsə siyasi cəhətdən parçalanan Avropanı birləşdirməyə qadir olan vahid qüvvə kimi çıxış edirdi.

XII əsrdə kral hakimiyyətini nəzəri cəhətdən müdafiə edən və kilsənin dünyəvi hakimiyyətin işlərinə qarışmasına ilk qarşı çıxan legistlər oldular. Legistlərin müstəqil dünyəvi hakimiyyəti müdafiə etməsi katolik kilsəsinin qəzəbinə səbəb oldu. Çünki ruhanilər Roma hüququnun öyrənilməsini, Paris universitetində onun tədris olunmasını qadağan etmişdi. XII əsrdə legistlər məktəbinə qarşı kilsə tərəfindən kanonistlərin məktəbi yaradıldı. Bu məktəbin fəaliyyəti papanın dekretlərini və fərmanlarını, kilsə yığıncaqlarının qərarlarını, bibliyanın müddəalarını sistemləşdirməyə istiqamətlənmişdi³.

Orta əsrlərdə Avropanın fəlsəfi və sosial-siyasi fikrində sxolastika hökmran mövqe tutur. Sxolastiklər xristian dini təlimini əsaslandırmağa cəhd edirdilər. Həmin təlimin nümayəndələrindən biri ingilis alimi Roçer Bekonun (1214- 1292-ci illər) siyasi proqramında müasiri olduğu dövrdə kilsənin vəziyyəti, bu dini mərkəzin yoxsulluq və sadəlik haqqında xristianlığın ideyalarından uzaqlaşması kəskin şəkildə tənqid olunurdu. Onun fikrincə, cəmiyyətin yeniləşməsini reallaşdırmaq məqsədilə ictimai-siyasi həyat könüllü surətdə dəyişdirilməli, bununla yanaşı gələcək dövlətdə bütün xalqlar birləşərək vahid həqiqi din olan xristianlığı qəbul etməlidir. Yalnız bu yolla dini çəkişmələrə, münaqişə və müharibələrə son qoymaq, cəmiyyətdə əmin-amanlığın qərarlaşmasına nail olmaq mümkündür. Bekonun təsvir etdiyi dövlətdə Roma papasının simasında ruhani və dünyəvi hakimiyyət birləşir və teokratiya yaranır və beləliklə, papa xristian monarxiyasına başçılıq etməklə, eyni zamanda bütün bəşəriyyətə rəhbərlik etməlidir.⁴⁵

Orta əsr xristian siyasi konsepsiyasının əsaslandırılmasında Avreli Avqustinin və Akvina Fomanın xüsusi rolu olmuşdur. Ümumiyyətlə bu dövrün əsərlərində siyasi fikir ilahiyyatın bir hissəsi kimi inkişaf edir. Onun əsas xüsusiyyətləri kilsənin dövlətdən daha üstün olmasının qəbul edilməsidir. Buradan da onların əsas ideyası olan – dövlət hakimiyyətinin kilsə hakimiyyətinə tabeliyi ideyası irəli gəlir. “Allah vermədiyi hakimiyyət yoxdur, mövcud olan hakimiyyətlər isə Allah tərəfindən müəyyənləşdirilir”. Bibliyadan götürülən bu tezis orta əsr siyasi fikrinin və feodalizmin siyasi quruluşunun əsasını təşkil edir⁶.

Avqustin (354-430-cu illər) hakimiyyətin dünyəvi və rühani, yəni dövlət və kilsə hakimiyyətlərinə bölünməsi, onların qarşılıqlı əlaqəsi haqqındakı təlimini xüsusilə zənginləşdirir. O, “Allahın şəhəri” olan kilsəni , insanlar tərəfindən yaradılan “dünyəvi şəhər”dən qəti surətdə ayırır. “Allahın şəhəri” əmin-amanlıq, rahatlıq, birlik və ədalət, “dünyəvi şəhər” isə şeytan səltənəti, insanın günahlar aləmi kimi başa düşülür. Kilsə hakimiyyətini ali hakimiyyət hesab edən Avqustin , eyni zamanda hər iki hakimiyyətin müstəqilliyi , onların bir-

² M.Əfəndiyev “Siyasi elmin əsasları” səh 60

³ M.Əfəndiyev “Siyasi və hüquqi təlimlər tarixi” səh 76

⁴ M.Əfəndiyev “Siyasi və hüquqi təlimlər tarixi” səh 77

⁵ C.N.Hüseynov” Politologiya” ADAU dərslük səh 60

⁶ N.Ələkbərova “Siyasi elmin tarixi və metodologiyası” səh 43

birinin işinə qarışmamasının tərəfdarı kimi çıxış edir. Lakin bu heç də onların qarşılıqlı əlaqəsini, qarşılıqlı dəstəyini istisna etmir. Dövlət kilsəni düşmənlərdən qoruyur, kilsə də hamını dövlətə qanuna tabe olmaq ruhunda tərbiyə edir.⁷ Avqustinin fikrincə, dövlət hakimiyyətinin kamilləşməsi yalnız xristian əxlaqının təsiri altında mümkündür. Dünyəvi dövlət kilsəyə xidmət etməli, yer üzündəki dünyanı göydəki dünyaya yaxınlaşdırmalı, müvəqqəti dünyəvi qayda-qanunu dəstəkləməlidir. Avqustin üçün “dünyəvi şəhər”in idealı hamı tərəfindən sevilən ümumi nemət, ən yüksək nemət isə Allahdan olan xristian dövlətidir.^{8 9}

X-XIII əsrlərdə feodalizm quruluşu və onun ideologiyasının müxtəlif təlimlər tərəfindən kəskin tənqiddə məruz qalması feodalizmin ideoloji cəhətdən yeni istiqamətdə əsaslandırılmasını tələb edirdi. Bu vəzifəni katolik dini təliminin böyük ideoloqu Akvinalı Foma (1225-1274) həyata keçirməyə səy göstərdi. Katolik təliminin bəzi nümayəndələri kimi A. Foma elmə və fəlsəfəyə, məntiqi dəlillərə müraciət etməyə, antik mədəniyyətə maraq göstərməyə çağırırdı. A.Fomanın elmlə dinin birləşdirilməsi ideyasından yalnız din bəhrələndi. Sxolastik nəzəriyyələşdirmə prosesi nəticə etibarilə elmin sıxışdırılmasına, onun müstəqil inkişaf qabiliyyətinin itirilməsinə gətirib çıxardı. Orta əsr Qərbi Avropa filosoflarından ilk dəfə məhz A. Foma Aristotelin əsərlərindən geniş istifadə etmişdir. Fomaya görə cəmiyyət iyerarxiyalı prinsip üzrə təşkil olunur. Belə ki, təbəələr hökmdarlara və dünyəvi hakimiyyətə tabedirlər, qullar isə tanrıya tabe olmalıdır. Fomanın siyasi-hüquqi təlimində qanunlar, onların növləri və qanunlara tabe olmaq barədə fikirlər böyük yer tutur. Fomanın fikrincə, qanun məqsədə çatmaq üçün ümumi qayda kimi müəyyənləşdirilir.¹⁰ Aristoteldən qanunların təbii və müsbət qanunlara ayrılması ideyasını götürən Foma antik Yunan filosofunun bu sahədə təlimini bəşəri və ilahi qanunlar ideyası ilə tamamlayır. Nəticədə o, qanunların təbii, müsbət, bəşəri və ilahi olmaqla 4 növünü ayırd etmiş olur¹¹.

Orta əsr qərb dünyagörüşündə qarışıq konstitusiya və təbii hüquq nəzəriyyəsi özünün tam ifadəsini məhz Foma Akvinalının yaradıcılığında tapmışdır. Mütəfəkkir qarışıq konstitusiyayı ilahi və təbii qanunauyğunluq vasitəsilə, ədalət və sabitlik ideyaları ilə əlaqələndirmişdir. Qarışıq konstitusiyalara nümunə kimi o, mütləqiyyətdən əvvəlki İsarili və respublika vaxtındakı Romanı göstərərək, onları qarışıq hakimiyyətin ideal forması kimi qiymətləndirir¹².

Akvinalı Foma silki qeyri-bərabərliyin əsaslandırılmasına xüsusi diqqət yetirir, kəndlilərin feodallardan asılılığına haqq qazandırmaq məqsədilə nəinki qullara müraciətlə yazılmış müqəddəs yazılardan, həmçinin ilk istismarçı siniflərin ideologiyasının quldarlığı müdafiə etməsinə dair məqamlardan istifadə olunmasını məsləhət bilir. Bu mənada Foma Aristotelin “köləlik təbiət tərəfindən bəxş edilmişdir”, Roma hüquqşünaslarının “köləlik xalqların hüququ sayəsində yaradılmışdır” fikirlərinə, Avqustini Blajenin köləliyin mahiyyətinə dair bəzi mülahizələrinə haqq qazandırmağa çalışır.

Foma dövlətin formalarına dair aristotelsayağı təsnifat verərək, monarxiya, aristokratiya, politiya, tiraniya, oliqarxiya demokratiyanı göstərirdi. Foma müxtəlifliyi ilə səciyyələnən şəhər respublika formalarına mənfi münasibət bəsləyirdi, müxtəlifliyi qəbul etmir,

⁷ X.İbrahimli “Politologiya” səh 25

⁸ N.Ələkbərova “Siyasi elmin tarixi və metodologiyası” səh 44

⁹ Y.Rüstəmov “Sosial-siyasi və hüquqi təlimlər tarixi” səh 85

¹⁰ X.İbrahimli “Politologiya” səh 25

¹¹ M.Əfəndiyev “Siyasi və hüquqi təlimlər tarixi” səh 78

¹² N.Ələkbərova “Siyasi elmin tarixi və metodologiyası” səh 44

birliyin tərəfdarı idi. Foma bildirirdi ki, respublika hərc-mərcliyə, partiyaların və qruplaşmaların mübarizəsinə gətirib çıxarır.¹³

Ümumilikdə, Akvinalı Fomanın siyasi təlimi Qərbi Avropa feodalizminin əsaslarını müdafiə etməyə istiqamətlənmişdi, katolik kilsəsinin ideologiyasına xidmət edirdi.¹⁴

XIII əsrdə tədricən mürəkkəbləşən siyasi təzahürlərin rəasional təsvirinin artması sxolastikanın əsasında artıq spesifik siyasi elmin yaranmasına gətirib çıxarır. Bu elm “ars politika” – siyasi sənət (Böyük Albert), gah “scientia politika” –siyasi elm (Akvinalı Foma), gah “ doctrina politika” – siyasi təlim (L. Qvirini) və hətta “sanctissima civilis scientia” – ilahi vətəndaş elmi (S. Brent) adlandırılır. Siyasətin idealist şərhinə baxmayaraq, elə bu zaman həyatın həmin sahəsində ixtisaslaşdırılmış biliklərin formalaşması artıq ehtimal olunur. Hec də təsadüfi deyil ki, məhz həmin dövrdə dövlətin kilsə təbəçiliyindən azad olması və kral hakimiyyətinin feodallar tərəfindən məhdudlaşdırılması konsepsiyaları yaranır və tədricən güclənir. Kral hakimiyyətinə artıq Roma papasından deyil, bilavasitə Allahdan alınan hakimiyyət kimi baxılır. Nəticə olaraq 1215-ci ildə “Maqna Carta” və ya “İngilis Azadlıqlarının Böyük Toplusu” kimi tanınan sənəd imzalanır. İnsan haqları baxımından kral hakimiyyətinə qoyulmuş məhdudiyyətlərdən, hüquqi norma və prosedurların siyahısından ibarət olan bu sənəd insan hüquqları uğrunda hərəkətin ilk uğurlu addımı kimi qiymətləndirilir və həm siyasi gerçəkliyin , həm də siyasi elmin inkişafına çox böyük təsir göstərir.¹⁵

Orta əsrlər dövründə feodalizmə qarşı müxalifətdə duran, onu tənqid edən siyasi-hüquqi ideologiyanın yeganə forması bidətçilər hərəkəti idi. Bidətçilər də kilsənin istifadə etdiyi ilahiyyat anlayışlarına müraciət edirdilər. Lakin onlar müqəddəs yazılardan kilsə və feodalizm əleyhinə nəticə çıxarırdılar. Bidətçilər üçün belə bir fikir əhəmiyyət daşıyırdı: müqəddəs yazılarda olmayanların hamısı Allahın dəlil və iradəsinə uyğun gəlməyən insana xas olan mülahizələrdir. Təsadüfi deyildir ki, katolik kilsəsinin bidətçilərə qarşı ilk mübarizə vasitələrindən biri ruhani olmayan insanlara bibliyanı oxumağı qadağan etməsi idi.¹⁶

Bidətçilərin bəzi dəlilləri məntiqi-rasional zəminə əsaslanırdı. Onların hamısı özünü xristian sayır və ilk növbədə İsa-Məsihin əsl təlimini təşkil edən ruhaniliyə kilsəyə qarşı çıxış edirdilər. Onlar belə qənaətə gəlirdilər ki, ruhanilər və kilsə xristianlığın həqiqi mahiyyətini anlamır.

İlk böyük bidətçilər hərəkəti X əsrdə Bolqarıstandan başlandı. Bolqar kəndlilərinin feodal əsarətinə qarşı etirazı boqamilçilər hərəkətində öz ifadəsini tapdı. X-XI əsrlərdə bu təlimin təsiri altında Bizansda, Serbiyada, Bosniyada və Kiyev Rus dövlətində bidətçilər hərəkəti təşəkkül tapdı. Boqamilçilərin təlimi xüsusilə Qərbi Avropa ölkələrinin, ilk növbədə Cənubi Fransanın, Şimali İtaliyanın ideologiyasına güclü təsir göstərdi. Bidətçilər hərəkətinin yeni dalğası XIV əsrin ikinci yarısında başlandı. Kilsə feodallarına qarşı daha çox şəhər müxalifəti çıxış edirdi. Kəndlilər və şəhər yoxsulları xeyli dərəcədə radikal tələblər irəli sürürdülər. Bununla əlaqədar olaraq bidətçilərin yeni iki qanadı - bürgerlər və kəndli plebeylər təşəkkül tapdı.

Bürger tipli bidətçilər şəhərlilərin və zadəganların aşağı hissəsinin mənafeyini ifadə etməklə başlıca olaraq katolik kilsəsinə və ruhanilərə qarşı mübarizə aparırdılar. Bu bidətçilərilk

¹³ Y.Rüstəmov “ Sosial-siyasi və hüquqi təlimlər tarixi” səh 89

¹⁴ Ə.Orucov “Politologiya” səh 11-12

¹⁵ N.Ələkbərova “ Siyasi elmin tarixi və metodologiyası” səh 45

¹⁶ C.N.Hüseynov “Politologiya” ADAU dərslik səh 61

xristianlıq kilsəsinə xas olan sadə quruluşun bərqərar olmasını tələb edirdilər. Kəndli-plebey bədatçilər isə insanların ümumi bərabərliyi, feodal imtiyazlarının və silki quruluşun ləğvi uğrunda mübarizə aparırdılar.

Bürger bədatçılarının ilk nümayəndələrindən biri Oksford Universitetinin professoru Con Uiklif idi. Uiklif XIV əsrin axırlarında ingilis kilsəsinin papa hakimiyyətinin baş orqanından asılılığına və kilsənin dövlətin işlərinə qarışmamasına qarşı çıxış edirdi. O, kilsə iyerarxiyasını və kilsə sərvətini pisləyərək nəzərə çatdırırdı ki, bunlar müqəddəs yazılara ziddir.¹⁷

Katolik kilsəsinin dünyəvi hakimiyyət iddiasına qarşı etirazın aydın və spesifik ifadəsi Marsili Paduanskinin (1280-1343-cü illər) təlimi idi. M.Paduanski öz mülahizələrini 1324-cü ildə yazdığı “Dünyanın müdafiəçisi” adlı kitabında irəli sürmüşdür. Paduanski müharibələri əsaslandırır, sülh şəraitində birgəyaşayışa mane olan teokratik nəzəriyyələri kəskin şəkildə tənqid edir. Onun nəzərinə kilsə dünyəvi hakimiyyətə müdaxilə etməklə ədavət toxumu səpir, avropa dövlətlərini, xüsusilə İtaliyanı sülhdən məhrum edir. Paduanskiyə görə, bu ədavət toxumunun səbəbi, ümumiyyətlə ilahi qanunlarla müəyyən olunan ali məqsəd hətta Aristotelin özünə belə məlum deyildi. M.Paduanski A. Foma kimi qanunların şərhini vermiş, qanunları məqsədlərinə, məzmununa və təmin olunması üsullarına görə iki növə ayırır: ilahi qanunlar və bəşəri qanunlar. İlahi qanunlar daimi xoşbəxtliyə nail olmağın yollarını göstərir, Allah qarşısında günah və xidmət arasındakı fərqləri müəyyənləşdirir. Onun fikrincə, bəşəri qanunlar isə məcburetmə yolu ilə təmin olunur. Kilsə bəşəri deyil ilahi qanunlarla idarə olunmalıdır, kilsə “dünya işlərinə” qarışmamalıdır. Ruhanilər yalnız xristianlıq dinini öyrətməli və təbliğ etməlidirlər, lakin məcburetmə yolu ilə yox könüllü şəkildə buna nail olmalıdırlar. Paduanskinin qanunlar haqqında ideyası A.Fomanın konsepsiyası ilə demək olar ki, bənzərlik təşkil etsə də, o, başqa nəticəyə gəlir. M.Paduanski kilsə məhkəmələrinin, inkvizisiya tribunallarının qanuniliyini inkar etmişdir. Onun təliminə görə hətta bədatçilər də yalnız o dünyada Allah tərəfindən cəzalandırıla bilər. Paduanski eləcə də kilsə islahatının, keşişlərin seçkili olmasını, papaya məxsus olan bir sıra imtiyazların ləğvinə əsaslandırırdı. Bəşəri qanunlar xalq tərəfindən qəbul olunmalıdır fikrini iddia edən Paduanski xalq dedikdə, vətəndaşların məcmusunu və ya onların əhəmiyyətli hissəsini nəzərdə tuturdu. M.Paduanski siyasi fikir tarixində həm orta əsr burgerçiliyinin ideoloqu, həm də silki-nümayəndəli monarxiyanın tərəfdarı kimi qiymətləndirilir.

Ümumilikdə orta əsr mütəfəkkirlərinin fikrincə, tarix, o cümlədən, dövlətin yaranması ilahi qüvvə tərəfindən qabaqcadan müəyyən edilib. Allah insanı elə yaradı ki, onun birləşməyə can atması ilk növbədə ailənin, sonradan isə ictimai razılıq əsasında daxili sülh və xarici təhlükəsizlik naminə dövlətin yaranmasında özünü biruzə verir. İstənilən hakimiyyət formasında əsas məsələ dinə ədalət prinsipinə sədaqətdir.

Nəticə

Beləliklə, qeyd etdiyimiz kimi orta əsrlər Qərbi Avropa ölkələrində silki-feodal quruluşunun təşəkkül tapması və bu feodal cəmiyyətində katolik kilsəsinin xüsusi yer tutması, kilsə xadimləri arasında teokratik nəzəriyyənin yayılması və sxolastikanın fəlsəfi və sosisal-siyasi fikirdə hakim mövqe tutması ilə xarakterizə olunur. Bütövlükdə, dediklərimizdən belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, orta əsrlərdə Qərbi Avropada siyasi fikrin belə bir şəraitdə təzahür etməsi, siyasi fikrə istər feodalizm cəmiyyətinin, istərsə də teoloji fikirlərin təsiri qaçılmaz hal

¹⁷ M.Əfəndiyev “Siyasi və hüquqi təlimlər tarixi” səh 85

kimi mövcud olmuşdur. Bunu biz ayrı-ayrılıqda hər bir mütəfəkkir və ya teoloqun siyasi-hüquqi görüşlərinə nəzər saldıığımız zaman açıq şəkildə görmüş olduq.

Ədəbiyyat

- 1.Ələkbərova N. Siyasi elmin tarixi və metodologiyası. Bakı 2005
- 2.Əfəndiyev M. Siyasi və hüquqi təlimlər tarixi. Bakı 2005
- 3.Rüstəmov Y. Sosial- siyasi və hüquqi təlimlər tarixi. Bakı 2007
- 4.Əfəndiyev M. Siyasi elmin əsasları. Bakı 2008
- 5.Orucov Ə. Politologiya . Bakı 2017
- 6.İbrahimli X. Politologiya . Bakı 2012
- 7.C.N.Hüseynov “Politologiya” Bakı 2018

РОЛЬ ЗАПАДНОЕВРОПЕЙСКИХ МЫСЛИТЕЛЕЙ В СРЕДНЕВЕКОВОЙ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МЫСЛИ

Юсубова Гюнель Ялчин

Резюме

В данной статье отражены политические взгляды западноевропейских мыслителей на политику, правительство, государство и другие политико-правовые воззрения в средневековой политике. Господство схоластики в философской и общественно-политической мысли Европы Средневековья повлияло и на политические идеи мыслителей этого периода.

В результате возникла идея подчинения государственной власти церкви, которая была главной идеей того времени. Этот период также характеризуется возникновением еретического движения, которое является единственной формой политической и правовой идеологии, выступающей против феодализма и церкви и критикующей ее.

THE ROLE OF WESTERN EUROPEAN THINKERS IN MEDIEVAL POLITICAL THOUGHT

Yusibova Gunel Yalchin

Summary

This article reflects the views of Western European thinkers on politics, government, the state, and other political and legal views in medieval politics. The dominance of scholasticism in the philosophical and socio-political thought of Europe in the Middle Ages also influenced the political ideas of the thinkers of this period. As a result, the idea of the subordination of state power to the church emerged, which was the main idea of the time. This period is also characterized by the emergence of a heretical movement, which is the only form of political and legal ideology that opposes feudalism and the church and criticizes it.

Rəyçi: dos.Məmmədov Asim Şəfayət oğlu

Sosial fənlər kafedrasının 02 iyun 2022-ci il tarixli 14 sayılı protokolu

Daxil olma tarixi 22 iyun 2022-ci il